

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἐθνικὸ Θέατρο. Θέλαμε νὰ ἐπαναλάβουμε ἓνα ἔργο τοῦ Βερναρδάκη, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὰ Ἐκατόχρονα του κι' ἡ ἔθνικὴ μας Σκηνὴ — τί μεγάλο χρέος! — καὶ συζητούσαμε ἂν ἦταν δυνατό νὰ ἐμφανισθοῦν ἡ «Φαύστα», ἡ «Ἀντιόπη» ἢ ἡ «Μαρία Δοξαπατρῆ» ὅπως εἶναι. Καὶ καταλήξαμε νὰ τὸ βροῦμε ὅλοι ἀδύνατο! Ὅχι μόνο τὸ Κοινὸ δὲν θάνεχόταν πιά τέτοια γλῶσσα — παρὰ τὸ πολὺ-πολὺ γιὰ μιὰ μόνο βραδυά, ἀπὸ εὐλάβεια πρὸς τὸ σκοπὸ τῆς παράστασης, — μὰ κι' οἱ ἠθοποιοὶ θὰ δυσκολευόνταν φοβερὰ νὰ καταλάβουν, νὰ ρηθῶσουν, νὰ προφέρουν. Τὸ ἔργο, γιὰ νὰ δοθῇ καὶ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ κόποι καὶ τὰ μεγάλα ἐξοδα τοῦ ἀνεβιάσματος, θάπρεπε νὰ διασκευασθῇ γενναῖα. Ἄλλ' ἀπὸ ποιόν; Καὶ τί θὰ ἐμπόδιζε τοὺς καλοθελητὲς νὰ φωνάξουν πὼς ἔγινε «ἱεροσουλία»; Κι' ἔτσι τὸ ζήτημα ἔμεινε σχεδὸν ἄλυτο.

Θέ μου! τί θάλεγε ἂν ἔβγαινε ἀπ' τὸν τάφο ὁ καυμένος ὁ Οἰκονόμου; Ἡ γλῶσσα πὺν ἄκουγε μὲ τόση χαρὰ κι' ἐνθουσιασμὸ τὸ 1893, ἡ γλῶσσα του, δὲν μπορεῖ πιά νὰκουσθῇ ἀπὸ τὴ σκηνὴ ἀθηναϊκοῦ θεάτρου, γιὰτὶ δὲν εἶναι γλῶσσα ἀνθρώπου! Γι' αὐτὸ τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη, τοῦ Βασιλειάδη, τοῦ Παπαρηγοπούλου, τοῦ Κορομηλά — οἱ τραγωδίαις — εἶναι σήμερα ἔργα νεκρά. Οὔτε παίζονται, οὔτε σχεδὸν διαβάζονται. Κι' ἐνῶ παίζονται ὅπως εἶναι τόσο πιὸ παλιὰ ἔργα, πὺν τὸ νεώτερο εἶναι σχεδὸν ἓκατὸ χρονῶν — ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», ἡ «Ἐρωφίλη», ὁ «Ἐρωτόκριτος», ὁ «Βασιλικός», ἡ «Βαβυλωνία» — σαράντα μόλις χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἀπαραδειγματιστὸ θρίαμβό της, δὲν εἶναι δυνατό νὰ παιχθῇ ἡ «Φαύστα», τὸ καλύτερο στὴν οὐσία του ἔργο τῆς καθαρευσιάνικης Σχολῆς! Καὶ νὰ συλλογίζεται κανένας πὼς ὑπάρχουν ἀκόμα ἄνθρωποι πὺν πιστεύουν πὼς δὲν ἐνίκησε ἡ Δημοτικὴ, οὔτε θὰ νικήσῃ ποτέ, γιὰτὶ οἱ κ.κ. Γαρδίκας καὶ Σα ἐπιμένουν νὰ γράφουν τὴν ἀρχαῖζουσα! Μὰ δὲν τὰ βλέπουν αὐτά, δὲν τὰ βλέπουν; ..

Ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης εἶν' ἓνας ἀδίκημένος. Τοῦ ἄξιζε νὰ διαβάξεται καὶ νὰ παίζεταί πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἄλλους συγχρόνους του πὺν ἐπιζοῦν. Γιατ' εἶχε πολὺ ἀνώτερα λογοτεχνικὰ χαρίσματα κι' ἀσύγκριτα περισσότερη σοφία, πολυμαθεία. Ἄλλὰ τὸν ἀδίκησε ἡ φοβερὴ γλῶσσα πὺν μεταχειρίζοταν. Κι' ἐνῶ, πρῶτος αὐτός, ἀνάμεσα στοὺς φιλολόγους, ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο τῆς δημοτικῆς, δὲν σκέφτηκε ποτέ νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ παρὰ σὲ μερικὰ, ἐλάχιστα, χορικά του. Ἄν ἡ «Φαύστα» ἦταν γραμμένη στὴ γλῶσσα π. χ. τῆς «Ροδόπης» τοῦ κ. Ποριώτη, ὄχι μόνο θὰ κέρδιζε σὲ ποιητικὴ ἀξία, παρὰ καὶ θὰ ζοῦσε αἰώνια. Πόσες τραγωδίαις, ἱστορικῆς καὶ ἄλλης, ἔχουμε στὴ δημοτικὴ; Καμμιά δὲν ἔζησε ἢ καμμιά δὲν θὰ ζήσῃ, γιὰτὶ καμμιάς ὁ ποιητὴς δὲν ἦταν Βερναρδάκης.

Ὅταν πέθανε, ἤμουν πολὺ νέος ἀκόμα, πολὺ ἀριστερός, καὶ σὲ κάποιον ἄρθρο μου, πὺν μετανῶ τῶρα γι' αὐτό, τοῦ ἀρνήθηκα κάθε σχεδὸν ἀξία. Ἐσύγκρινα μάλιστα στίχους τῆς «Φαύστας» μὲ στίχους τοῦ «Λάμπρου» τοῦ Σολωμοῦ, γιὰ νὰ δείξω τάχα τί εἶναι ποίηση καὶ

τί πεζολογία. Μὲ γελοῦσε καὶ μένα ἡ γλῶσσα. Ἄν οἱ στίχοι αὐτοὶ τῆς «Φαύστας» ἦταν γραμμένοι στὴ γλῶσσα τοῦ «Λάμπρου», τὸ ἴδιο ποιητικοὶ θὰ μοῦ φαινόταν. Σήμερα εἶμαι βέβαιος πὼς ἂν βρισκόταν ἓνας καλὸς ποιητὴς νὰγαπήσῃ τὴ «Φαύστα», νὰ ἐμπνευσθῇ ἀπ' αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἀναπλάσῃ σὲ ωραίους δημοτικὸς στίχους, παραλείποντας μόνο μερικὰ περιττὰ καὶ φύσει πεζὰ, πὺν ἔχει ἐδῶ κι' ἐκεῖ — γιὰτὶ κάπου-κάπου, εἶναι ἀλήθεια, γίνεται «μάθημα ρωμαϊκῆς ἱστορίας» — θάχαμε ἓνα νεοελληνικὸ δραματικὸ ἀριστούργημα. Καὶ θάταν ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ παρουσιάσῃ λίγο Βερναρδάκη καὶ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο καὶ νὰ λείψῃ κάπως ἓνα τόσο παράξενο, μὰ καὶ τόσο δικαιολογημένο παρατρέγωδο; νὰ κρατῇ ἐξόριστο ἡ ἔθνικὴ μας Σκηνὴ τὸν κορυφαῖο ἀπὸ τοὺς νεώτερους ἔθνικὸς δραματογράφους! Τὸ ἴδιο δὲν θὰ εἶχαμε καὶ μὲ τοὺς ἀρχαίους, ἂν ἤμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς παίζουμε στὸ πρωτότυπο; Ἄλλὰ τὸν Αἰσχύλο, τὸ Σοφοκλῆ, τὸν Εὐριπίδη, τοὺς μεταφράζουμε στὴ γλῶσσα μας. Γιατὶ ὄχι καὶ τὸν Βερναρδάκη; Ὅσο εἶναι «ἱεροσουλία» γιὰ κείνους, ἄλλο τόσο θάταν καὶ γι' αὐτόν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Λόγια καὶ πράγματα

Στὸ περιοδικὸ «Libre» (ἀριθ. 142 — 143) ὁ συντάκτης του, ὁ γνωστὸς Γάλλος καθηγητὴς κ. Louis Roussel, πὺν ἔχει γράψῃ τὴν «Grammaire descriptive du Roméique littéraire» (= «Περιγραφικὴ Γραμματικὴ τῆς λογοτεχνικῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας»), δημοσιεύει μιὰ κρίσι του γιὰ τὴν πραγματεία μου «Τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα». Στὴν ἀρχὴ τῆς κριτικῆς του αὐτῆς ὁ κ. Roussel ἔχει τὴν καλωσύνη νὰ δηλώσῃ, πὼς σὲ πολλὰ εἶναι σύμφωνος μὲ μένα, καὶ ὠρισμένως στὰ ἔξης πέντε σημεία. 1) ὅτι ἡ ἔκφρασις *μητρικὴ γλῶσσα*, ἐφαρμοζομένη στὴ δημοτικῆ, δὲ στέκει καλά, ἀφοῦ τὰ χωριατόπουλα, πὺν πηγαίνουν στὸ σχολεῖο, μαθαίνοντας ἐκεῖ τὴ δημοτικὴ, ξεμαθαίνουν μιὰ διάλεκτο, πὺν εἶναι ἡ ἀληθινὴ *μητρικὴ γλῶσσα* τους. 2) ὅτι θὰ τὸ καθιστοῦσε κανεὶς δυστυχησμένο ἓνα παιδί, ἂν τοῦ μάθαινε μονάχα τὴ δημοτικὴ. 3) ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων εἶναι πιὸ πλούσια καὶ παρουσιάζει πολὺ περισσότερες ἀποχρώσεις ἐννοιῶν παρὰ ἡ γλῶσσα ἡ λαϊκῆ. 4) ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν (δημοτικιστῶν) συγγραφέων σπανίως εἶναι καθαρὴ δημοτικὴ. 5) ὅτι οἱ λέξεις πὺν προέρχονται ἀπ' τὴ λόγια παράδοσι φέρνουν πάντοτε ἓνα μικρὸ στραγγάλισμα (!) στὴ ζωντανὴ φωνητικὴ *φτερό* ἀλλὰ *περίπτερο*.

Ὅστερ' ἀπ' αὐτὰ ὁμως προσθέτει ὁ κ. Roussel: «Mais, mais, mais...» καὶ μετὰ τὰ τρία αὐτὰ «ἀλλὰ» προχωρεῖ στὴν ἀνάπτυξι τῶν ἀντιρρήσεών του, μὲ τίς ὁποῖες εἶναι ἐντελῶς περιττὸ νὰ ἀσχοληθοῦμε, ἀφοῦ ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ κριτὴ τῆς πραγματείας μου, πὺν θέλει νὰ βλέπῃ σὲ μᾶς ἀκόμη *Ρωμαϊκῆ* καὶ ὄχι Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ὅσα γράφει, γιὰνὰ μᾶς ἀντικρούσῃ, εἶναι τὰ γνωστὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ψυχარი-

στῶν μὲ παρανόησι πολλῶν ἀπ' τὰ γραφόμενά μου καὶ μὲ κάποιες σκόπιμες διαστροφές τῶν πραγμάτων σὲ ἄλλα.

Μόνο μὲ δυὸ σημεῖα τῆς κριτικῆς τοῦ κ. Rous- sel πρέπει νὰ ἀσχοληθῶ, πού ἔχουν κάποια γε- νικώτερη σημασία.

1) Ἄν, λέει, ἀπ' τὰ ῥήματα *recevoir* καὶ *éprouver* σχημάτιζε ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα ἀφηρη- μένα οὐσιαστικά κατὰ φυσικὴ φωνητικὴ ἐξέλιξι, τὰ οὐσιαστικά αὐτά, πού σήμερον, (ὅπως τὰ σχημάτισαν μιὰ φορὰ οἱ λόγιοι Γάλλοι), εἶναι *réception* καὶ *émotion*, θὰ ἦταν ὄχι *réception* καὶ *émotion*, ὅπως γράφω ἐγὼ στὴν πραγμα- τεῖα μου, παρὰ *recession* καὶ *ension*. Ομολογῶ πὺς δὲν ἔχω μελετήσει κατὰ βάθος καὶ πλάτος τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως τῆς φωνητικῆς τῆς «λαϊκῆς» Γαλλικῆς γλῶσσας, (γιατὶ ἄλλωστε δὲ μοῦ χρειάστηκε ἡ σπουδὴ αὐτή), καὶ πὺς ἔ- πεσα ἔξω στὰ δυὸ αὐτὰ παραδείγματα *réception* καὶ *émotion*, πού ἄλλωστε τὰ πῆρα ἀπ' τὴν ἀξιόλογη πραγματεῖα τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου A. Meillet: «*Après d'une histoire de la langue grecque*». Εἶναι πολὺ περιεργό ὅμως, πὺς ὁ κ. Roussel ἀπ' τὰ τόσα παραδείγματα πού ἔχω στὴν πραγματεῖα μου ἀπ' τὴ Γαλλικὴ γλῶσσα, μόνον αὐτὰ εἶδε, καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ τὰ ἄλλα, π. χ. *école* ἀλλὰ *scolaire*, *esprit* ἀλλὰ *spirituel*, *étudiant* ἀλλὰ *étudiant*, *oeil* ἀλλὰ *oculiste*, κλπ. κλπ., στὰ ὅποια *στραγ- γαλίζου* καὶ οἱ Γάλλοι «τὴ ζωντανὴ φωνητικὴ» τοῦ κ. Roussel. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀφοῦ καὶ οἱ Γάλλοι μαζί μὲ τὰ ἄλλα τὰ παραπάνω λένε καὶ γράφουν σύμφωνα μὲ τὴ γλῶσσα τῶν λογίων τους *réception* καὶ *émotion* καὶ ὄχι *recession* καὶ *ension*, ὅπως κατὰ τὸν κ. Rous- sel θὰ ἔπρεπε νὰ λένε καὶ νὰ γράφουν σύμφω- να μὲ μιὰ «ψυχαστικὴ» γαλλικὴ γλῶσσα, θὰ ἐ- πιτραπῆ, πιστεύω, καὶ σὲ μᾶς νὰ γράφωμε ἀ- ναλόγως ὄχι «περίφτερο, φτυχίο, ἐπόπτης, κα- τακτητὴς, ἐκτελῶ» καὶ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ «περί- πτερο, πτυχίο, ἐπόπτης, κατακτητὴς, ἐκτελῶ», ὅπως καὶ λέμε ὅταν μιλοῦμε, κι' ἄς τὴ *στραγ- γαλίζωμε (!)* ἔτσι τὴ ζωντανὴ μας φωνητικὴ, ὅπως νομίζει ὁ κ. Roussel.

2) Οἰκτιρόντας τὴν ἀμάθειά μου στὰ λατινι- κά καὶ στὰ στιχουργικὰ μέτρα σχετικὰ μὲ τὸ ῥητὸ *usus est nomina loquendi*, πού τὸ ἐπαναλα- βαίνω, λέει, σάν ἱεροκῆρυκας στὴν πραγματεῖα μου πολλὰς φορές, μᾶς διδάσκει ὁ κ. Roussel ὅτι ἡ φράσις αὐτὴ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι στὸ ποίημα τοῦ Ὁρατίου *de arte poetica* (στιχ. 70 κ. ἑ.), ἀφοῦ ἄλλωστε ἔτσι καὶ δὲν ταιριάζει, λέει, στὸ δακτυλικὸ ἑξάμετρο! *Gracia per l'a- viso!*

Ἄς πάρωμε ὄχι τὸν ἐνάμισυ στίχο, πού παρα- θέτει ὁ κ. Roussel στὴν κριτικὴ του, παρὰ καὶ τοὺς τρεῖς σχετικὸς στίχους τοῦ Ὁρατίου.

Multa renascentur, quae jam cecidere, cadent quae quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus, quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.

Κι' ἄς τὰ μεταφράσωμε αὐτά.

«Πολλὰς λέξεις, πού ἔπεσαν σὲ ἀχρηστία, θὰ

ξαναγεννηθοῦν, καὶ θὰ περιέλθουν σὲ ἀχρηστία ἄλλες, πού εἶναι τώρα σὲ τιμὴ, ἂν θὰ τὸ θελή- ση ἡ χρῆσις, στὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ διαγνώμη καὶ τὸ δίκαιο καὶ ὁ κανόνας τοῦ λέγειν».

Ἄς ἴδοῦμε τώρα καὶ τί σχετικὰ μ' αὐτὰ κον- τὰ σὲ ἄλλα λέει ἓνας κλασικὸς ἐρμηνευτὴς καὶ σχολιαστὴς τοῦ Ὁρατίου, ὁ Orelli. «... *usui per prosopopoeiam quandam ab Horatio ty- ranni vices tribuntur*» (= *στὴ χρῆσι* μὲ κά- ποια προσωποποιῖα ἀπ' τὸν Ὁράτιο τυράννου ἔργα ἀποδίδονται). Καὶ κατόπι σχετικὰ μὲ τὸ *arbitrium et jus et norma*, μὲ τὰ ὅποια σάν ποιητὴς ἀναπτύσσει ἐν' ἀπλὸ νόημα ὁ Ὁράτιος, προσθέτει ὁ Orelli. «*Consulto cumulat voca- bula, quo demonstret necessarium esse, ut vocabula a singulis vel facta vel composita a consuetudine approbentur, id est, ut a mul- tis illico tamquam recta et apta usurpentur*». (= Ἐπίτηδες ὁ ποιητὴς *σωρεύει λέξεις*, γιανὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη, οἱ λέξεις πού μεμο- νωμένα ἄτομα φκειάνουν ἢ συνθέτουν, νὰ ἐπι- δοκιμάζονται ἀπ' τὴ συνήθεια, ἦτοι ἀπὸ πολ- λούς ἀμέσως ὡς ὀρθὲς καὶ κατάλληλες νὰ γί- νονται παραδεκτὲς καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται.)

Κι' ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ, ἀφοῦ ἀναπτύσσει ὁ scho- liaστής, ποιὸ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο νόημα τῆς κά- θε μιᾶς ἀπ' τὶς τρεῖς λέξεις *arbitrium, jus, norma*, παρατηρεῖ «*Hunc autem triplicem voluntatis nostrae exsequendae modum usui loquendi attribuit poeta*» (= Τὸν τριπλὸν αὐ- τὸν τρόπο τῆς ἐκτελέσεως τῆς θελήσεώς μας *στὴ χρῆσι τοῦ λέγειν* ἀπέδωκε ὁ ποιητὴς). Δηλαδή τὸ κύριο μέσα σὲ ὅλα ὅσα λέει ἐκεῖ ὁ Ὁράτιος, εἶναι ἡ *χρῆσις*, κι' αὐτὴ εἶναι «ὁ κα- νόνας τοῦ λόγου», ὅπως τὸ δείχνει, λέει ὁ Orelli, καὶ ἄλλος στίχος ἀπ' τὶς Ἐπιστολὰς τοῦ Ὁρα-τίου (2,2,119). «*Adsciscet nova (vocabula), quae genitor produxerit usus*» (= θὰ παρα- δεχθῇ νέες λέξεις, πού θὰ παραγάγῃ ἢ γενέ- τειρα *χρῆσις*).

Τί βγαίνει τώρα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ παραπάνω; Βγαίνει βέβαια πὺς τὸ κύριο νόημα τῶν ὄσων λέει ὁ Ὁράτιος, ἂν ἀφαιρέσωμε τὰ ποιητικὰ στολίδια τῆς φράσεως, εἶναι ὅτι *usus est nor- ma loquendi* (= ἡ χρῆσις εἶναι ὁ κανόνας τοῦ λόγου), καὶ ἡ φράσις αὐτὴ ἔτσι ἔχει καταντήσει πιά ἓνα *γλωσσικὸ ἀξίωμα*, κι' ἔτσι τὴ μεταχει- ρίζονται ὅλοι οἱ γλωσσολόγοι τοῦ κόσμου καὶ ὅλοι ὅσοι συγγράφουν ἱστορίες ὀποιασδήποτε λογοτεχνίας. Γιαυτὸ μπορεῖ νὰ πεισθῇ ὁποῖος θέλει, καὶ ἅμα διαβάση τοῦ Withney καὶ Jolly τὰ «Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς». (Μετάφρασις Γ. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 70). Νὰ τί εἶναι γραμμένο ἐκεῖ: «Διότι πανταχοῦ, ἐν παντὶ μέρει καὶ μο- ρφῇ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ἰσχύει, καὶ τοῦτο ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ, τὸ *ἀξίωμα usus est norma loquendi* (ἡ χρῆσις εἶναι κανὼν τοῦ λέ- γειν), καὶ ἕκαστος δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ πείσῃ τοὺς ὀμιλωσσοὺς αὐτῷ νὰ ὀμιλῶσι καὶ γράφω- σι κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπιτύχῃ ὥστε νὰ συγκατανεύσωσι.»

Οἰκτιρόντάς με γιὰ τὴν ἀμάθειά μου («*Le malheureux gèpète. . .*») δὲν τὰ ἔλαβε, φαίνε-

ται, ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐτά τοῦ σοφοῦ καθηγητῆς κ. Louis Roussel. Ἀλλὰ εἶσι γίνεται πάντοτε. Ὅταν δὲν μπορῆ νὰ ἔχη κανεὶς ἐπιχειρήματα ἀπ' τὰ πράγματα, πιάνεται ἀπὸ λέξεις. . .

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

Καὶ μὴ χειρότερα !

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἀθηναϊκὰ περιοδικά, στὴ σελίδα «τῆς κριτικῆς τῆς συνεργασίας», μοσχοβολοῦνε πολλοὶ μαγειρεμένοι ἐπιτηδεῖς μακαρονοισμοί. Μέσ' στοὺς ἄλλους πρωτότυπους μαργαρίτες ποὺ στολίζουν τόσο ἄμορφα τὸ ἑλληνικὸ σύνολο, βλέπει κανεὶς καὶ τοὺς ἑξῆς :

«Ρετουσάρετέ το», «χρειάζεται ρετούς», «πρὶν σταμπιλιζάρετε τὴ μελέτη σας», «ρετουσάρισμα», «ἐκφραστικὴ φόρμα», «μὲ λίγη ρετούς», «στίχους ἀκαταλαβίστικους», «νὰ σουλουπώσετε τὸ στυλ σας», «καμὴ φιοριτούρα», «χαρμαίξετε τὸ ταλέντο», «ἐταιρелиσμός», «νὰ μοντελάρωμε τὴν ἔμπνευση», «γιὰ νὰ καναλιζάρω τὴν προσπάθεια», «στὰ ἑφφέ», «ἓνα ἔσοαι», «θὰ σοκάρουν τοὺς ἀναγνώστες», «νὰ ριμάρωνται οἱ... ἀριμάριστοι!»...

Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Τί γλῶσσα εἶναι αὕτη! Κι' ἔπειτα διαμαρτύρεται ὁ «ἀρχισυντάκτης στὴν κριτικὴ τοῦ στήλη» πὼς τὰ «φωτάδια δὲν εἶναι ἑλληνικὴ λέξη»!! Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ θεωρεῖ τις προηγούμενες λέξεις τοῦ πολιτογραφημένες στὴ γλῶσσα μας. Εἶναι κρῖμα, οἱ καλλιερῆται τῆς νέας ἑλληνικῆς ν' ἀρνοῦνται τόσο ἄπονα τὸν ὠραῖο πλοῦτο της.

Μὲ ἀγάπη

ΜΙΝΩΣ ΚΟΚΟΛΑΚΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Μοντέρνες ἀνανεώσεις ἱστορικῶν θεμάτων.

Ἑθνικὸ Θέατρο: Σπύρου Μελά, «Ἰούδας», δράμα σὲ 4 μέρη καὶ 14 εἰκόνες.—Θέατρο Διονύσια, θίασος Κυβέλης Μαρίκας: K Sherwood, «Ἄννιβας πρὸ τῶν πυλῶν», τρίπρακτὴ σάτυρα.

Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ἄρχισε τὴ φετεινὴ σειρά τῶν παραστάσεων τοῦ μὲ ἓνα ἑλληνικὸ ἔργο. Συγγραφεὺς ὁ κ. Σπύρος Μελάς. Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο μπορεῖ νὰ σημειώσῃ συχνὰ ἀποτυχίες στὴν ἐκλογή τῶν ξένων ἔργων, μπορεῖ ἐπίσης νὰ μὴν ἱκανοποιῶν πάντα οἱ σκηνοθετήσεις του, γιατί συχνὰ θυσιάζει τὴν αἰσθητικὴν στὴν ὠραιότητα, ἀλλ' ἢ κατηγορία τῶν συστηματικῶν ἐπικριτῶν του ὅτι περιφρονεῖ καὶ παραγκονίζει τὰ ἑλληνικὰ ἔργα εἶνε, γιὰ τὴν ἀντίληψή μου, τὸ τόνισα κι' ἄλλοτε, ἐντελῶς ἄδικη κάθε φορὰ ποὺ ἐμφάνισε ἓνα ἑλληνικὸ ἔργο, τὸ ἀνέβασε μὲ ἐπιμέλεια ἐξαιρετικὴ. Δὲν φταίει αὐτὸ ἂν ἢ ὀπωσδήποτε παρουσιάσιμη νεοελληνικὴ παραγωγή σπανίζει. Φέτος ἀφιέρωσε τὴν πιὸ πανηγυρικὴν του παράσταση, τὴν πρώτην,

σ' ἓνα ἑλληνικὸ ἔργο, καὶ εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι αὐτὸ ἔδωσε τὴν ὠθηση καὶ τὴ διάθεση στὸν κ. Μελά νὰ ξαναγράψῃ γιὰ τὸ θέατρο· εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι χωρὶς τὴ λειτουργία του καὶ τὴν ἔλξη μιᾶς ἐξασφαλισμένης πολυτελοῦς σκηνοθετήσεως, ὁ κ. Μελάς δὲν θ' ἀποφάσιζε νὰ ἐπανέλθῃ στὴ συγγραφὴ θεατρικῶν ἔργων ποὺ χρόνια τώρα τὴν ἔχει ἐγκαταλείψει.

Ἐν τούτοις, ἡ πανηγυρικὴ παράσταση καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ κ. Μελά στὴ θεατρικὴ παραγωγή δὲν ὑπῆρξαν, ὅπως πολλοὶ τὸ περίμεναν, ἓνα καλλιτεχνικὸ γεγονός. Δὲν φταίει τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο... Ἐγὼ προσωπικὰ δὲν ἀνέμενα πολλὰ καὶ δὲν ἀπογοητεύθηκα. Ἐχω ἀπὸ καιρὸ σχηματίσει τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ κ. Μελάς, εἴτε γιατί δὲν εἶχε ἔμφυτο ποιητικὸ δαιμόνιο, εἴτε γιατί οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς τὸν ἔδωσαν πολὺ σφιχτὰ μὲ τὴ δημοσιογραφία καὶ δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ καλλιερῆσῃ τις δυναμικότητες ποὺ ἴσως ὑπῆρξαν μέσα του, ἐξέχει σήμερα μόνον σὰν χρονογράφος· εἶναι, σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, λαμπρός, ἀπαράμιλλος, συχνὰ καταπληκτικὸς· τὰ καθαρὰ ὅμως λογοτεχνικά του ἔργα, τὰ διηγήματά του, τὰ δράματά του, δὲν ἀντέχουν σ' ἓνα δεῦτερο διάβασμα.

Ὅσοι ἀπόρησαν μὲ τὴ σύγκριση ποὺ ἐπικρατεῖ στὸν «Ἰούδα», ἐξέφρασαν τὴν ἰδέαν ὅτι ἴσως ὁ κ. Μελάς νὰ ἔγραψε τὸ ἔργο του πάρα πολὺ γρήγορα. Δὲν ξέρω πόσον καιρὸ ἀπασχολήθηκε ὁ κ. Μελάς γιὰ νὰ μορφοποιήσῃ τὸν «Ἰούδα» ἀπάνω στὸ χαρτί, ἀλλὰ ξέρω ὅτι τὸν σκέπτεται τουλάχιστον ἐπτὰ χρόνια. Εἶχαμε συναντηθεῖ τὸ 1927 στὸ Παρίσι καὶ θυμᾶμαι ὅτι πολλὰς φορὰς μοῦ εἶχε μιλήσει τότε γιὰ μιὰ σύλληψιν τοῦ Ἰούδα ποὺ τριγυροῦσε μέσα στὸ κεφάλι του. Ἐπτὰ χρόνια δὲν εἶναι λίγο γιὰ νὰ ὀρμιάσει, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ μιὰ σύλληψιν. Ὁ κ. Μελάς δὲν κατόρθωσε νὰ γίνῃ τέλεια κάτοχος τοῦ θέματός του, γιατί ἡ προσπάθειά του, ἢ πολὺ ἀξιόλογη, ἢ πολὺ ἀξέπαινη, ὑπερέβαινε τις δυνάμεις του...

Ὁ κ. Μελάς θέλησε νὰ δώσῃ μιὰ δική του προσωπικὴ ἐρμηνείαν τοῦ τύπου τοῦ Ἰούδα, νὰ ἀναστήσῃ, νὰ ἀναπλάσῃ, νὰ δημιουργήσῃ ἓναν ἄνθρωπον. Ὁ χρονογράφος ὅμως εἶναι σμιλευτὴς λεπτομερειῶν, δὲν εἶναι πλάστης ἀνθρώπων. Ἡ μορφή τοῦ Ἰούδα ἔμεινε ἀκαθόριστη μέσα του.

Παρουσίασε ἓναν Ἰούδα ποὺ στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου φαίνεται βέβαια κι' ἐθνικιστὴς κι' ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ προπάντων ἐρωτευμένος. Ἀγαπᾷ τὴ Μαγδαληνὴν ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ Χριστό.

Ὁ θεατὴς στὶς δύο πρώτες πράξεις πιστεύει ὅτι ἡ γνωστὴ προδοσία τοῦ Ἰούδα θὰ προκληθεῖ ἀπὸ μιὰ ἐρωτικὴ ἀντιζηλία. Ἡ ἀντίληψιν αὕτη θὰ ἦταν καὶ τολμηρὴ καὶ σύγχρονα καὶ κοινοτοπικὴ, μὰ ἂν ἐπιβαλλότανε μὲ τὴ δύναμιν τῆς ἐμφανίσεώς της, θὰ ἦταν ἀπόλυτα δικαιολογημένη. Εἶναι δικαίωμα τοῦ κάθε συγγραφέως νὰ προβάλλῃ ὅποιον κόσμον θέλει. Στὴ μέση ὅμως τοῦ ἔργου ὁ κ. Μελάς ἐγκαταλείπει τὴ γραμμὴν ποὺ χάραξε. Ὁ Ἰούδας, ἀκολουθώντας τὴ Μαγδαληνὴν, πλησιάζει τὸ Χριστό, ποὺ τυχαίνει ἀκριβῶς ἐκείνη τὴ στιγμὴ νὰ προφέρει